

Raport

ESPON METRO | Rola i przyszłe perspektywy Polityki Spójności w planowaniu obszarów metropolitalnych i miast

Seminarium: *Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot, 3.02.2022 (online)*

- **W spotkaniu uczestniczyło** ok. 100 osób, w tym przedstawiciele:
 - lidera projektu ESPON METRO oraz ESPON EGTC,
 - instytucji koordynującej Umowę Partnerstwa i programy UE na poziomie krajowym i regionalnym,
 - uczelni wyższych z regionu oraz z kraju (Gdańsk, Warszawa, Słupsk, Wrocław, Łódź, Szczecin),
 - metropolii: OMGGS, Metropolii Górnośląsko-Zagłębiowskiej, Unii Metropolii Polskich,
 - samorządów regionalnych i lokalnych,
 - biur planowania (miejskich, regionalnych – pomorskiego oraz innych z kraju).
- **Celem seminarium było** zaprezentowanie kluczowych wniosków i rekomendacji projektu, a także dyskusja z interesariuszami. W pierwszej części spotkania uczestnicy wysłuchali prezentacji:
 - **Metropolia Gdańsk-Gdynia-Sopot na tle 9 metropolii europejskich**, prof. dr hab. Jacek Zaucha, Kierownik Katedry Ekonomii Międzynarodowej i Rozwoju Gospodarczego Uniwersytetu Gdańskiego,
 - **Wnioski i rekomendacje z projektu METRO dla polityki OMGGS**, prof. dr hab. Iwona Sagan, Kierownik Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej Uniwersytetu Gdańskiego,
 - **Polityka Spójności jako narzędzie poprawy efektywności działania OMGGS**, dr Radomir Matczak, ekspert ds. rozwoju regionalnego, współpracujący m.in. ze Związkiem Miast Polskich i Uniwersytetem Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Sopocie.Moderatorem spotkania był Michał Glaser, Dyrektor i Prezes Zarządu OMGGS.
- **Kluczowe wnioski z dyskusji:**
 1. **Programowanie nowej perspektywy Polityki Spójności 2021-2027:**
 - 1) Kwestia instrumentu ZIT jest niemal nieobecna w dyskusjach z Komisją Europejską, Rząd Polski i regiony mają dużą swobodę w programowaniu tego mechanizmu. ZIT w Europie jest dość rzadko wykorzystywany jako instrument do programowania polityk metropolitalnych. Metropolie zachodnie uzyskują jednak duży wpływ na Europejski Fundusz Społeczny. Jest to dobry kierunek, powinno się poszukiwać wartości dodanej w kontekście innych programów (np. dot. migrantów);
 - 2) W Polsce planowane jest bardzo szerokie zastosowanie mechanizmu ZIT, również w mniejszych miastach. Prace idą w kierunku dużego rozdrobnienia instrumentu. Z perspektywy planowania przestrzennego rządowe ustawy wypaczają sens planowania zintegrowanego;
 - 3) Konieczne jest pozycjonowanie współpracy metropolitalnej w zakresie najważniejszych wspólnych problemów i przedsięwzięć metropolitalnych. Skala potrzeb jest ogromna, konieczna jest ich selekcja i wyodrębnienie tych strategicznych;
 - 4) Potrzebne jest ukierunkowanie na współpracę międzysektorową, co może być argumentem w dyskusji z Rządem w kontekście realizacji krajowych programów operacyjnych.
 2. **Kreowanie polityk miejskich i metropolitalnych w Polsce:**
 - 1) W województwie pomorskim pierwsze inicjatywy dotyczące potrzeby utworzenia metropolii sięgają początku lat 90-tych i aktywności Prezydenta Gdańska, Pawła Adamowicza. Region był aktywnie zaangażowany w tworzenie metropolii, dostarczał platformy do dyskusji i czuje się odpowiedzialny za polityki metropolitalne – co nie jest tak powszechne w innych miejscach kraju;
 - 2) Rząd planuje przyjęcie kompleksowej strategii - Krajowej Polityki Miejskiej w czerwcu br., która będzie identyfikować bariery prawne, wyzwania i cele dotyczące wdrażania polityk miejskich;
 - 3) Nowym instrumentem są strategie ponadlokalne, dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Jednym ze źródeł finansowania tych strategii będą środki europejskie. Trudno jednak zaimplementować je do systemu, który obecnie jest w jakimś sensie ułomny. Metropolie w Polsce skoncentrowały się wokół ZIT, ze względu na brak innych formalnych ram;

- 4) Wciąż brak jednolitego podejścia czym powinno być miasto centralne w stosunku do regionu. Wspólna wizja i współpraca w tym obszarze jest jedyną drogą do zmniejszenia różnic w rozwoju;
- 5) System finansowania gmin nie sprzyja metropolizacji - samorządy ubożeją, zmniejsza się ich baza dochodowa, obserwuje się wzrost liczby mieszkańców w gminach wokół metropolii. Powszechne jest też przekonanie, że metropolie „wysysają” zasoby z sąsiednich gmin i miast, są docelowym kierunkiem migracji, że rozwój nie jest równomierny i większe korzyści z takiej współpracy odnoszą metropolie niż ich otoczenie;
- 6) Polska nie oferuje metropoliom uporządkowanych, przewidywalnych, wielopoziomowych narzędzi rozwojowych. - Brak uzgadniania strategicznych inwestycji metropolitalnych z poziomem rządowym, opartych na wiedzy i transparentnych procedurach.

3. Rola Polityki Spójności i instrumentu ZIT w politykach metropolitalnych:

- 1) Występują problemy kompetencyjne - w Polsce zakres ZIT (terytorialny, rzeczowy i finansowy) zależy od decyzji rządu oraz regionów. Negocjacje z poziomu metropolii odbywają się w sposób nieformalny i są uzależnione od dobrych relacji. Ponadto brak ram współpracy (*soft – planning*), poszukuje się różnych dróg do efektywności działań;
 - 2) Strategia ZIT powinna zawierać szersze spojrzenie, z uwzględnieniem różnych narzędzi finansowania (w tym projekty lokalne RLKS, rewitalizacja);
 - 3) Potrzebny jest konsensus JST w metropolii w sprawie jednolitego spojrzenia na sprawy strategiczne. Niestety system finansowania wpływa na postrzeganie metropolii przez poszczególne gminy pod kątem ich własnych interesów. Przełomem może być świadomość lepszego dostępu do dobrych praktyk sąsiednich terytoriów, co ułatwi innym funkcjonowanie. Rola metropolii i jej siła musi być budowana na otwarciu i integrowaniu gmin oraz „wciągnięciu” do tej współpracy podmiotów zewnętrznych, które pomogą w kreowaniu potrzeb których nie widzi jeszcze poziom lokalny przytłoczony codziennymi obowiązkami;
 - 4) Choć metropolii nie tworzą formalne przepisy - jest to przestrzeń, w której chcą się rozwijać firmy oraz przestrzeń, która przyciąga mieszkańców, gdzie jest wysoka jakość życia. Metropolie do realizacji swoich celów potrzebują realnej władzy, środków finansowych oraz ram prawnych. W przypadku OMGGS główną nierozwiązaną kwestią pozostaje brak ustawy metropolitalnej, tj. formalnego uznania metropolii przez Polski Rząd.
4. **Co metropolie mogą dać krajowi i Unii Europejskiej:** Bez metropolii nie zostaną zrealizowane nowoczesne polityki rozwoju. Niezbędne jest wyjście metropolii poza ramy Polityki Spójności. ZIT-y są ważnym, ale niewielkim fragmentem interwencji. Metropolie powinny myśleć szerzej, poza bieżącą polityką programów UE i terytorium ZIT (szczególnie w zakresie współpracy JST z uczelniami), również w dłuższej perspektywie czasowej (poza 2030). Metropolie powinny rozwijać się jako fora dobrych praktyk, spotkań. Rola metropolii i ich siła musi być budowana na takim otwarciu.

Zakończenie: zaproszenie na konferencję podsumowującą projekt w dniu 24 marca br (tbc) oraz do kolejnych projektów ESPON.